

מערך שיעור – קולנוע דוקומנטרי עם מסר חברתי: ברברה קופל ו-Harlan County, USA

כתבה: עינת פסח

כיתה: י' מגמת קולנוע

משך השיעור: שעתיים

נושא: קולנוע דוקומנטרי חברתי – ברברה קופל

הסרט "מחוז קנטקי יואסאיי" הוא מיוחד כי הוא סרט של יוצרת צעירה על שביתת כורים (במחוז שעד היום נחשב עני במיוחד ורפובליקני מאד) בשביתה זו נשות הכורים פועלות כקבוצה ויש להן מנהיגה מרשימה. אז בעצם, סרט של אשה על נשים שכולו דיון על זכויות אדם וזכויות עובדים.

המאבק נטה לאלימות, ויתכן שנוכחות המצלמה מיתנה חלק ממנה.

בבחירות 2020 רוב גדול מאנשי המחוז הצביעו לטראמפ.

(יש קושי ללמד סרט זה- אין תרגום והאנגלית של אנשי הרלן קשה להבנה.)

(ז'אנר "הזבוב על הקיר", וגם דוקו אקטיביזם)

תמונות מתוך הסרט

איסוף חומרים למערך שיעור:

ברברה קופל (באנגלית: **Barbara Kopple** ; נולדה ב-30 ביולי 1946-בת 78) היא במאית קולנוע יהודייה-אמריקאית,^[1] הידועה בעיקר בזכות סרטיה התיעודיים.

קופל זכתה פעמיים בפרס האוסקר לסרט התיעודי הטוב ביותר. בפעם הראשונה בשנת 1976 עבור "מחוז הרלן ארצות הברית" (אנ'), בו תיעדה את "שביתת ברוקסייד" ("Brookside Strike") מאבק של כ-180 כורי פחם ונשותיהם בקנטקי כנגד תנאי ההעסקה של חברת Duke Energy (אנ'). הזכייה השנייה הייתה בשנת 1991 עבור American Dream (אנ'), בו תיעדה את כישלונה של "שביתת הורמל" (אנ') שהתקיימה באוסטין, מינסוטה בשנים 1985–1986 כנגד תאגיד המזון Hormel (אנ').

תיעוד סיבוב הופעות עם להקת הצ'יקס, במהלכו הסולנית נטלי מיינס מתחה ביקורת חריפה על מלחמת עיראק, הפך לסרט דיקסי צ'יקס: סתמו ותתחילו לשיר, שהוצג לראשונה בפסטיבל הסרטים הבינלאומי בטורונטו, וזכה בפרס חבר מושבעים מיוחד בפסטיבל הסרטים הבינלאומי בשיקגו, ובשני פרסי חביב קהל (בפסטיבל הסרטים בסידיני ובפסטיבל אספן).^[2]

בשנת 2005 ביימה קופל את Bearing Witness, שתיעד חמש עיתונאיות שהוצבו באזורי לחימה במהלך מלחמת עיראק.

Harlan County, USA, 1976

הוא סרט תיעודי אמריקאי משנת 1976, העוסק בשביתת "ברוקסייד" – מאבקם של 180 כורי פחם ונשותיהם בשנת 1973 נגד חברת Duke Power, הבעלים של מכרה ומתקן ההכנה בברוקסייד, מחוז הרלן, קנטקי. הסרט זכה בפרס האוסקר לסרט התיעודי הטוב ביותר בטקס האוסקר ה-49.

הסרט בוים והופק על ידי הבמאית ברברה קופל, שהייתה בתחילת דרכה. בעבר הייתה מתנדבת בארגון VISTA ועסקה בעיקר בזכויות עובדים.

תקציר עלילה

קופל תכננה בתחילה ליצור סרט על ארגון "כורים לדמוקרטיה" והניסיון להדיח את טוני בויל מנשיאות איגוד עובדי מכרות ארה"ב (UMWA). כשהכורים במכרה ברוקסייד שבתו ביוני 1973, קופל נסעה לצלם את האירועים, והחליטה לשנות את מוקד הסרט. היא עבדה עליו ארבע שנים, כולל ההכנות והעריכה.

בהגיעה לקווי השביתה, המקומיים היו חשדניים כלפי הצוות שלה, שנחשב ל"חבורת היפים מניו יורק". כשהתעמתה עם שובת שאמר לאחרים לא לדבר איתה, הוא ענה לה: "גברת, את צריכה להסביר לאנשים פה מה את עושה".

הצוות חי לצד המשפחות, ותיעד את תנאי המחיה הקשים בזמן השביתה למען תנאי עבודה בטוחים יותר, תשלום הוגן, זכויות עובדים. הם גם ליוו את השובתים להפגנות מול בורסת ניו יורק, תיעדו נפגעי מחלת הריאות השחורות, וכורים שנורו תוך כדי שביתה.

החברה דרשה לכלול סעיף איסור שביתה בהסכם, דבר שהכורים התנגדו לו. בסופו של דבר, ההסכם שהשיגו הפך לחלק מההסכם הכללי של האיגוד.

קופל בחרה לא להשתמש בקריינות, אלא להציג את הסיפור דרך המילים והמעשים של האנשים. כששוכרים שובתים ("בריוני נשק") הגיעו, ניסו להסתיר את נשקם – אך בהמשך כל צד שלף נשק בגלוי. נוכחות צוות הצילום הרתיעה לעיתים את הצדדים משימוש באלימות.

קופל הציגה גם נתונים: רווחי Duke Power עלו ב-170% בשנה אחת, בעוד שהכורים – שחלקם חיו ללא חשמל ומים זורמים – קיבלו הצעת העלאה של 4%, בזמן שהיוקר עלה ב-7%.

ג'וזף יבלונסקי, פעיל אהוב באיגוד, נרצח עם משפחתו אחרי שניסה להדיח את בויל. בויל, שהופיע בריא בתחילת הסרט, נראה בהמשך חולה ונכה, אחרי שהורשע במימון הרצח.

כמעט שנה לאחר תחילת השביתה, הכור לורנס ג'ונס נורה למוות. היה צעיר, נשוי לנערה בת 16, ואב לתינוק. מותו הביא להסכמה על פתיחת משא ומתן.

לואיס סקוט, אישה מובילה בקהילה, מוצגת כאחת ממנהיגות השביתה. היא נוזפת בציבור שלא מגיע לקווי השביתה ובאחת הסצנות שולפת אקדח מחזייתה.

עדויות היוצרים והדמויות הראשיות, 20 Making of
קישור לסרט השלם

חלק א: צפייה ודין (כ-60 דקות)

מטרות:

- להכיר יוצרת קולנועית שמשתמשת בקולנוע כדי לשנות מציאות.
- להבין מה זה קולנוע דוקומנטרי מעורב.
- לפתח נקודת מבט אישית על יצירת קולנוע עם מסר.

שלבים:

1. פתיחה והצגת הנושא (10 דקות):

- מי זו ברברה קופל?
- מה קרה בשביתת כורי הפחם בקנטקי בשנות ה-70?
- הסבר קצר: קולנוע דוקומנטרי יכול גם לספר סיפור, גם להביע עמדה וגם לעורר שינוי.

2. צפייה בקטעים מהסרט (30–35 דקות):
(2–3 קטעים שממחישים את המאבק, את הנשים בשטח, ואת האווירה)

3. דיון פתוח (15 דקות):

- איך הרגשתם בזמן הצפייה?
- מה למדתם על האנשים שהשתתפו בשביתה?
- איך הבמאית משפיעה על איך שנקבל את הסיפור?

- האם הסרט מצליח לגרום לכם לחשוב אחרת על נושא חברתי?

חלק ב: עבודה קבוצתית וחשיבה אישית (45 דקות)

מטרות:

- לעודד את התלמידים לחשוב על קולנוע ככלי לביטוי אישי וחברתי.
- להפעיל חשיבה ביקורתית, יצירתית ושיתופית.

שלבים:

1. עבודה בקבוצות (30 דקות):

- **קבוצה 1 – מה הופך את הסרט הזה לחזק?**
תבחרו סצנה אחת ותנתחו – איך המוזיקה, הצילום או הדמויות מעבירים רגש ומסר?
- **קבוצה 2 – תפקיד הנשים במאבק:**
מה ראיתם? איך הן מדברות, פועלות, נאבקות? האם זה מפתיע?
- **קבוצה 3 – איפה הבמאית?**
האם לדעתכם היא משפיעה על הסיפור? איך היא בוחרת להציג את האנשים?
- **קבוצה 4 – השוואה להיום:**
תחשבו על נושא חברתי עכשווי – האם אפשר לעשות עליו סרט כזה? איזה?

- 2. שאלה אישית לסיום (כתיבה קצרה – 10 דקות):**
"אם הייתם יוצרים סרט דוקומנטרי – על איזה נושא הייתם בוחרים? ולמה דווקא זה?"
(אפשר לאסוף את התשובות או לפתוח שיתוף קצר בכיתה)

אפשרות להמשך פעילות:

בסדנה הבאה – כל תלמיד בוחר נושא אישי לסרט דוקומנטרי קצר, ומכין תקציר רעיון.

רוצה שאכין גם עמוד הנחיות כתוב שאפשר לחלק לתלמידים?

חלק א: צפייה ודיון (כ-60 דקות)

מטרות:

- להכיר את היוצרת ברברה קופל ואת גישתה לקולנוע דוקומנטרי.
- להבין כיצד קולנוע יכול לשמש ככלי למאבק חברתי.
- לנתח את האמצעים הקולנועיים המשמשים בסרט תיעודי.

שלבים:

1. הקדמה קצרה (10 דק'):

- הצגת ברברה קופל (אפשר להשתמש בטקסט שכתבתי קודם).
- הסבר קצר על שביתת כורי הפחם בקנטקי (רקע חברתי ופוליטי).
- הצגת מטרת הסרט: לא רק לתעד אלא לתת קול לפועלים.

2. צפייה בקטעים נבחרים מתוך הסרט (30–35 דק'):

(מומלץ לבחור 2–3 קטעים מרכזיים – פתיחה, עימות עם המשטרה, נאומים של הנשים)

3. דיון כיתתי מונחה (15–20 דק'):

- מה התרשמתם מהאופן שבו קופל מציגה את הכורים והמשפחות?
- מהו התפקיד של הבמאית בתוך הסיפור? האם היא רק "מתעדת"?
- אילו אמצעים קולנועיים בולטים לדעתכם (צילום, מוזיקה, עריכה)?
- איך נראית נוכחות נשית בסרט? מה תפקידה?

חלק ב: עבודה בקבוצות (כ-45 דקות)

מטרות:

- להעמיק את ההבנה של מאפייני קולנוע תיעודי מעורב.
- לעודד חשיבה ביקורתית ויכולת ניתוח.

הנחיות לעבודה בקבוצות (3–4 תלמידים בקבוצה):

כל קבוצה תקבל משימה שונה הקשורה לסרט:

1. קבוצה 1 – אמצעים קולנועיים:

נתחו סצנה אחת מהסרט מבחינת צילום, סאונד, עריכה ונרטיב. כיצד האמצעים הללו משרתים את המסר?

2. קבוצה 2 – דמויות נשיות:

מה תפקידן של הנשים בשביתה? איך מציגה אותן קופל, ומה המשמעות של ייצוג נשי בקולנוע דוקומנטרי?

3. קבוצה 3 – תפקידה של הבמאית:

האם לדעתכם ברברה קופל "נוכחת" בסרט? באילו דרכים? האם זה תורם או פוגע באובייקטיביות?

4. קבוצה 4 – השוואה לעולם של היום:

האם לדעתכם יש כיום מאבקים דומים שיכולים להיות מתועדים כך? איזה סיפור הייתם רוצים לספר?

סיום (10 דקות):

- כל קבוצה תציג את ממצאיה בקצרה.
- דיון מסכם: מהו התפקיד של קולנוע תיעודי בחברה? האם הוא רק משקף מציאות, או גם משנה אותה?